
Jari Salminen

Miten minusta tuli kasvatuksen historian tutkija?

Historian kiinnostavuus

Kasvatushistorian tutkijaksi päätyminen oli varsin luonteva ja voimistuva päämäärä kasvatustieteen maisterin perustutkinnon jälkeen. Valmistuttuani opettajaksi keväällä 1986 siirryin luokanopettajan tehtäviin Kontulan ala-asteelle. Jo samana vuonna anoin historian sivuaineoikeutta jatkaa maisterin tutkinnossa suorittamaani approbatur-kokonaisuutta aine- ja syventäviin opintoihin.

Historia oli kiinnostanut oppiaineena jo oppikoulun keskikouluvuosina ja erityisesti lukiossa. Kontulan yhteiskoulun silloinen historian opettajani Hannu Kauhanen piti mielenkiintoisia tunteja, haastoi pohtimaan yhteiskunnallisia kysymyksiä ja kannusti kriittiseen ajatteluun, vaikka kouluopiskelu ei muilta osin aina suuremmin innostanut. 1970-luvun poliittisessa ja ideologisessa kamppailussa idän ja lännen välillä yhteiskunnalliset asiat olivat muutenkin vahvasti esillä ja työntyivät aina luokkahuoneisiin saakka. Aikakauden rock-musiikki ja Vietnamin sodan uutisraportit haastoiivat myös omalla tavallaan pohtimaan yhteiskunnan ja maailman tilaa koulun ulkopuolellakin. Sodanvastainen iskulause "Hey, hey, LBJ, how many kids did you kill today" rantautui Suomeenkin ja tuskin jätti ketään vaille jonkinlaista kannanottoa.

Opettajaopinnoissa 1981–1986 minua vaivasi kasvatuksen ja yhteiskunnan välisen kytköksen vähäinen käsittely. Silloinen opetus painottui liiaksi didaktiikkaan ja luokkahuoneen seinien sisälle. Toisaalta opettajaopinnot kannustivat tieteellisen ajattelun kehittämiseen ja tutkimuksen tekemiseen. Jo silloin oli selvää, että opin-toja ja itsensä sivistämistä kannattaa jatkaa perustutkinnon suorit

Jari Salmisen tie tohtoriksi ohjautui pitkälti hänelle tarjottujen tieteellisten tehtävien seurauksena.

tamisen jälkeenkin. Pertti Kansasen, Juhani Hytösen, Maija Larmolan ja Sirkka Ahosen luennoilla syntyi kipinä kasvatuksen laajempiin filosofisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin sekä niiden systemaattisempaan käsittelyyn.

Opettajantyössä 1986–1990 kiinnostus koulun ja yhteiskunnan monimutkaiseen vuorovaikutukseen syveni entisestään. Koulu alkoi näyttäytyä sisältäpäin hyvin historiallisesti rakentuneena ja monitasoisena instituutiona. Erityisesti itseäni alkoi kiinnostaa opetussuunnitelmien poliittisuus ja koulun kehittämiseen liittyvät ideologiset kysymykset. Risto Rinteen ja Osmo Kivisen tutkimuksia tuli läpikäytyä jo ensimmäisen kesäloman aikana. Näiden kokemusten, tutkimusten ja historian sivuaineopintojen pohjalta koulun historiallisen kehityksen tutkimus alkoi hahmottua omaksi kiinnostuksen kohteeksi ja tutkimusnäkökulmaksi.

Yksityisoppikoulujen tutkimusprojekti

Lukuvuonna 1990–1991 moni asia loksautti paikalleen. Sain mielenkiintoisen tutustumismahdollisuuden yliopisto-opettajan työtehtäviin toimiessani Sirkka Ahosen sijaisena opettajankoulutuslaitoksella syyslukukauden ajan. Keväällä 1991 siirryin laitoksen koulutussuunnittelijaksi ja syntyi päätös kasvatustieteen jatko-opintojen aloittamisesta. Tuossa vaiheessa tarkempi tutkimusaihe

oli vielä ratkaisematta. Kasvatuksen historian alalta minua kiinnosti aluksi henkilöhistoriallinen lähestymistapa. Vaihtoehtoja oli muutama: Oskari Mantere, Mikael Soinin tai Matti Koskenniemi. Heidän elämäntyöhönsä olin jo hiukan paneutunut Suomen historian seminaarityöissäni.

Lopullinen aiheenvalinta ratkesi sitten mielenkiintoisella tavalla. Historian laitoksen professori Markku Kuisman kontaktien kautta sain tiedon Kulttuurirahaston silloin suunnitteilla olleesta monivuotisesta yksityisoppikoulujen historiaa koskevasta tutkimusprojektista. Uuteen tutkimushankkeeseen etsittiin "nuorta innokasta" kouluhistoriasta kiinnostunutta tutkijanalkua.

Ensimmäiset neuvottelut kyseisestä tutkimusprojektista kävin Töölön yhteiskoulun entisen rehtorin ja historianopettaja Mikko Mikkelin kanssa. Hän sai minut nopeasti vakuuttuneeksi oppi- ja yksityiskouluhistorian tutkimuksen tarpeellisuudesta. Samaa koulutyyppiä itse käyneenä myös yhteiskasvatuksen historia näyttäytyi mielenkiintoisena ilmiönä. Mikael Soinin ja Oskari Mantereen elämäntyötä pääsisin selvittämään yksityiskoulujen kautta. Kansallisarkistossa käydyn neuvottelun pohjalta päätös oli helppo tehdä ja lupauduin hankkeen osa-aikaiseksi tutkijaksi.

Mikko Mikkelin kuoleman jälkeen Jouko Teperi valittiin hankkeen tieteelliseksi johtajaksi. Hänen johdollaan projektissa oli helppo työskennellä. Yhteistyömme oli erinomaista kuuden vuoden ajan. Teperin kanssa käymien lukuisten keskustelujen pohjalta opin paljon aiheen rajauksesta, priorisoinnin tekemisestä, aikataulujen pitämisen tärkeydestä ja ylipäättään laajan aineiston hallintaan liittyvistä kysymyksistä. Entisenä rehtorina hänellä oli myös selkeä käsitys koulun arkisesta toiminnasta ja sen ehdoista. Kirjoittajajoukkoon liittyi myöhemmin Jukka-Pekka Pietiäinen. Hän oli tuossa vaiheessa jo ansioitunut ammattihistorioitsija. Helsingin suomalaisen yhteiskoulun rehtori Vesa Nikunen valvoi projektin etene- mistä.

Projekti julkaisi kaksi teosta. Joulukuussa 1993 ilmestyi yli kuusisataasivuinen teos "Yksityisoppikoulumatrikkeli 1872–1977".

Kirjassa annetaan tiedot yli viidestäsadasta Suomessa toimineesta yksityisestä oppikoulusta. Kaksi vuotta myöhemmin julkaisimme varsinaisen historiateoksen "Yksityisoppikoulujen historia 1872–1977", jossa vastasin autonomian ajan osuudesta. Teokset saivat hyvän vastaanoton eri puolilla ja kannustivat omalta osaltaan jatkamaan kasvatushistorian tutkijana pätevoitymistä.

Varsinaiseen tutkimustyöhön tuli tämän jälkeen kuitenkin lähes kolmen vuoden tauko. Syksyllä 1996 siirryin rehtorin tehtäviin Helsingin II normaalikoulun ala-asteelle. Henkilöstö-, budjetti-, kiinteistö- ja opetussuunnitelmavastuut eivät jättäneet voimia tutkimuksen tekemiseen vuosina 1996–1998.

Väitöskirja ja sen jälkeinen tutkimustyö

Syksyllä 1998 tein merkittävän ratkaisun. Halusin lopultakin keskittyä väitöskirjan kirjoittamiseen ja jäin virkavapaalle. Jatko-opintoihin aukeni pian erinomaiset mahdollisuudet. Tammikuusta 1999 lähtien minut valittiin professori Kari Uusikylän assistentiksi viiden vuoden määräajaksi. Uusikylä antoi loistavat mahdollisuudet keskittyä tutkimukseen ja hänen valvonnassa tuli luettua hyvää tutkimuskirjallisuutta. Lukuisat keskustelut kasvatuksen ja kouluopetuksen lähtökohdista kannustivat omalta osaltaan väitöskirjan tekemisessä, johon minulla oli hyvät lähtökohdat Kulttuurirahaston tutkimusprojektin pohjilta.

Harvalla väitöskirjan kirjoittajalla on ollut niin perusteellista pohjatyötä takanaan, kuin mikä oman väitöskirjani kohdalle oli muodostunut. Yksityisoppikoulujen rakenteellista kehitystä 1872–1920 analysoiva väitöskirjani tarkistettiin keväällä 2002. Aineistossa on mukana yli neljäkymmenen yksityisoppikoulun arkistojen läpikäynti, jota työtä tein systemaattisesti lähes kuuden vuoden ajan tutkimusprojektin aineistotarpeiden takia. Väitöstyössä saaton yhdistää monia ajatuskulkuja vuosien varrelta sekä historia-että kasvatustieteen tutkimustyön näkökulmista.

Kasvatustieteen jatko-opinnoissa osallistuin professoreiden Sirkka Ahonen, Martti T. Kuikka ja Pertti Kansanen johtamiin moniin seminaareihin. Niissä käydyt keskustelut ja kritiikki veivät työtä ja ajattelua eteenpäin. Kasvatusalan tutkijalle on hyvin hyödyllistä esitellä omaa aihettaan ja tutkimusta eri foorumeilla. Erityisesti kasvatushistorian tutkimuskysymykset ovat monimutkaisia. Ne edellyttävät laajaa näkemystä yhteiskunnasta, lukeneisuutta ja perusteellista arkistotyötä.

Yliopistonlehtorin tehtävään siirryin assistenttikauden jälkeen syksyllä 2002. Virkaan on sisältynyt joka lukuvuosi kasvatus- ja kouluhistorian opetusta kaikille opettajaksi opiskeleville ryhmille. Nykyisissä opettajaopinnoissa kasvatuksen ja yhteiskunnan kytkös on edelleen vähäisesti esillä. Tämä toisaalta helpottaa opetus-tehtävääni: kasvatushistorian tuomat näkökulmat ovat opiskelijoille uusia, mielenkiintoisia ja haastavat kriittisen ajatteluun. Historioitsija Polybiuksen sanoin "historian opiskelu on parasta kasvatusta ja valmennusta poliittisen elämään". Jota puolestaan kasvatus pohjimmiltaan mielestäni aina on.

Kirjoittajan esittely:

Nimi: Jari Salminen

Syntymäaika: 9.9.1958

Väitös: 5.4.2002

Vastaväittäjä: prof. Håkan Andersson

Kustos: prof. Kari Uusikylä

Kasvatushistorian tutkimusta olen jatkanut saman aihepiirin ympärillä. Lyhyempien artikkeleiden lisäksi olen julkaissut syksyllä 2005 päivitetyn ja laajennetun www-pohjaisen version yksityis-oppikoulujen matrikelista. Se on luettavissa osoitteessa: <http://www.yksityiskoulut.fi/matrikkeli/index.htm>. Syksyllä 2008 julkaistiin kirjoittamani Helsingin maanviljelyslyseon – Helsingin yhteislyseon satavuotishistoria 1908–2008.